

УДК 631.162:657.1.011.56

Жадько К.С.

СУЧАСНІ ВЗАЄМВІДНОСИНИ ПІДПРИЄМСТВ І БАНКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Розглядається роль комерційних банків у наданні фінансових послуг підприємствам в ринкових умовах, спектр послуг, що вони надають, можливості використання системи "клієнт-банк" як такої, що підвищує ефективність функціонування підприємств.

The role of commercial banks in rendering financial services to enterprises under market conditions, spectrum of services they offer, possibilities of using the system "client-bank" of that kind which raises the overall performance of enterprises are considered.

У ринкових умовах підприємства усіх форм власності тісно взаємодіють з банками: кредитні лінії при прорахованих бізнес-планах дають значні інвестиції в виробництво валового національного продукту. Пластикові картки по проектах оплати праці із застосуванням банкоматів полегшують роботу бухгалтерії підприємства і вигідні банку.

Сьогодні комерційний банк спроможний запропонувати до 200 видів різноманітних банківських продуктів і послуг. Широка диверсифікація операцій дозволяє банкам зберігати підприємства і залишатися рентабельними навіть при дуже несприятливій кон'юктурі ринку. Варто враховувати, що далеко не всі банківські операції повсякденно присутні і використовуються в практиці конкретної банківської установи (наприклад, виконання операцій зовнішньоекономічної діяльності). Але є визначений базовий набір операцій, без якого банк не може господарювати і нормально функціонувати. До таких операцій банку відносять: прийом депозитів; здійснення грошових платежів і розрахунків; видачу кредитів.

Систематичне виконання зазначених функцій і створює той фундамент, на якому ґрунтується робота банку. І хоча виконання кожного виду операцій зосереджено в спеціальних відділах банку, вони переплітаються між собою. Так, банки мають унікальну можливість створювати засоби платежу, що використовуються на підприємстві для організації товарного обороту і розрахунків. Мова йде про відкриття і ведення чекових та інших рахунків, що є основою безготівкового обігу.

Будь-яке підприємство не може існувати і розвиватися без добре налагодженої системи грошових розрахунків. Звідси велике значення банків як організаторів цих розрахунків.

Створення платіжних засобів тісно пов'язано з депозитною функцією, кредитуванням банківських клієнтів, операції по-різному відібуваються на розмірі грошової маси в країні. Спроможність комерційних банків збільшувати і зменшувати депозити і грошову масу широко використовується Національним банком України, який через систему обов'язкових резервів управляє динамікою кредитної політики.

Друга велика функціональна сфера діяльності банків – посередництво в кредиті. Комерційні банки, як уже зазначалося, виконують роль посередників між господарськими суб'єктами, що накопичують і потребують коштів. Вони надають власникам вільних капіталів зручну форму збереження грошей у вигляді різноманітних депозитів, що забезпечує цілісність коштів і задовольняє потреби підприємств в ліквідності.

Банківський кредит – незамінна форма фінансових послуг, що дозволяє враховувати потреби конкретного позичальника.

Крім виконання базових функцій, банк пропонує підприємствам і фізичним особам ще багато інших фінансових послуг. Наприклад, банки здійснюють різного роду довірчі операції для підприємств і приватних осіб, пов'язаних з передачею майна в управління банку на довірчій основі, покупкою для клієнтів цінних паперів, управлінням нерухомістю.

Платіжний механізм – структура економіки, що виражає “обмін речовин” у господарській системі. Методи платежу діляться на готівкові та безготівкові. Безперечно, у цивілізованому грошовому обороті домінують безготівкові платежі та розрахунки. Існує велика розмаїтість видів безготівкових розрахунків: платіжне доручення, переказний вексель, банківська тратта, простий вексель, чек, кредитна картка та ін.

Комп’ютерна революція зробила глибокий вплив на характер і технологію грошових розрахунків. Розвиток комп’ютерних банківських технологій в Україні в цілому почався з 1994 р. після повномасштабного впровадження Національним банком автоматизованої системи електронних міжбанківських платежів. Розвиток одержали дві системи автоматизованих розрахунків: системи електронних розрахунків і коштів.

Банківські автомати (банкомати), що встановлюються в будинках готелів, супермаркетів, університетів, вокзалів і т.д. – це автомати сучасного покоління, які дозволяють виконувати такі операції (залежно від електронної картки):

- зняття грошей з поточного або ощадного рахунку в банку;
- одержання позички в межах відкритого ліміту;
- депонування грошей на рахунок з одночасним одержанням депозитної квитанції;
- одержання в будь-який момент інформації про стан рахунку клієнта в банку;
- переказ коштів з одного рахунку на інший;
- обмін іноземних банкнот на місцеву валюту.

Банківські автомати надають велику зручність для клієнтів банку, тому що знижують необхідність поїздок у банк для здійснення повсякденних операцій.

На нашу думку, активне розширення мережі Internet принесло ще більше можливостей, тобто, не виходячи з офісу підприємства, керівник може вже здійснювати майже всі вище наведені операції за допомогою комп’ютера. Одним із лідерів подібних технологій в Дніпропетровську є комерційний банк “Приватбанк”. Ця форма послуг одержала назву – банківське обслуговування вдома, як один із перспективних елементів розрахунків. Це комплекс послуг з надання клієнтам банку фінансової інформації, а також здійснення з їхньої ініціативи банківських угод із передачею інформації з використанням телефонних ліній або каналів Internet [1].

Близько двох-трьох років назад багато банків почали надавати банківські послуги підприємствам на місцях без поїздки робітника в банк кожного дня і оформлення платіжного доручення, за допомогою спеціалізованих систем “клієнт-банк” (рис. 1).

Є три моделі надання таких банківських послуг, кожна з яких покладає різноманітну відповідальність на банк і на підприємство:

1. Банк надає користувальний інтерфейс, мережу і рішення. При цьому може використовуватися система “банк-клієнт”, розроблена самим банком.
2. Посередник, або провайдер послуг, бере на себе відповідальність за інтерфейс і за мережу, у той час як банк відповідає за наповнення.

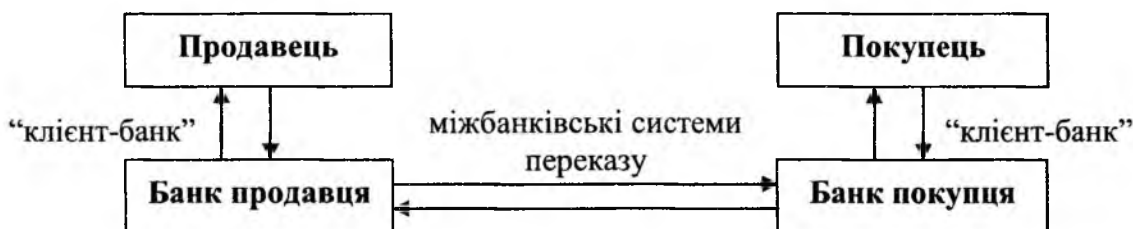

Рис.1. Схема безготівкових розрахунків з використанням системи “клієнт-банк”

3. Послуги за допомогою Internet. У даному випадку інтерфейс являє собою програму перегляду Web-сайтів, у якості мережі виступає Internet, а наповнення залежить від банку. Взагалі говорячи, через вузол Web фінансові інститути можуть запропонувати широкий спектр послуг. Таких, наприклад, як надання оперативної інформації про фінансові новини, можливість управління рахунками, електронна пошта і віддалений доступ до персональної фінансової інформації [2].

Схема використання системи "банк-клієнт" така: банк купує (або розробляє) систему і потім продає або безплатно надає доступ до неї своїм клієнтам.

З погляду реалізації фінансових послуг для банків система "банк-клієнт" не являє собою нічого принципово нового, основні зміни стосуються організаційної сфери діяльності. Система "банк-клієнт" дозволяє усього лише виключити з технологічного ланцюжка опрацювання первинного документа, процедуру передачі паперового оригіналу з рук клієнта в руки оператора банку і перекладу його в електронну форму. Надалі документ в електронному виді проходить абсолютно ті ж етапи опрацювання, передбачені існуючою банківською технологією, що й паперовий документ.

Не варто очікувати негайної прямої вигоди від упровадження системи, перш за все експлуатація системи потребує грошей, виділення техніки і навчання співробітників для її обслуговування. Повернення вкладень відбувається пізніше й істотно залежить від якості впровадженої системи.

Для підприємства підключення до системи "банк-клієнт" найчастіше докорінно змінює його взаємовідносини з банком. По-перше, підприємство таким чином може працювати з банком цілодобово, а банк значно скорочує витрати на утримання своїх відділень. По-друге, підприємство може здійснити платіж не виходячи з офісу. З урахуванням транспортних проблем це істотно спрощує процес платежу. Крім того, у більш широкому змісті це призводить до того, що підприємство перестає бути територіально прив'язаним до обслуговуючого його банку. У нього з'являється можливість обрати банк, що його влаштовує за якістю наданих послуг, а не за ступенем територіальної близькості. У результаті посилюється конкуренція між банками, від якої в кінцевому рахунку виграють усі – і перш за все це важливо для підприємств, як для клієнтів. По-третє, така система є надійною, а якісна система "банк-клієнт" дозволяє автоматизувати практично весь документообіг між банком і його клієнтами. Значна частина підприємств систему "клієнт-банк" прив'язує до автоматизованої бухгалтерії, що дає можливість отримувати спеціалізовані звіти про рух грошових коштів, а для деяких є першим засобом внутрішньої автоматизації. По-четверте, обмеження щодо спектра наданих послуг обумовлені лише готовністю банку довірити виконання фінансових операцій автоматизованій системі.

На сьогоднішній день для банку ця технологія не сама передова, але вона працює в багатьох банках. Упровадження таких систем для підприємств є економічно вигідним рішенням, особливо для тих, які мають комп'ютер в своєму офісі, у той же час це є кроком вперед, невід'ємною частиною електронної комерції.

Електронна комерція починалась з операцій купівлі-продажу і перерахування грошових коштів через комп'ютерні мережі. Електронна комерція базується на структурі традиційної комерції, а використання електронних мереж додає їй гнучкості (рис. 2). Вона полегшує взаємодію підрозділів підприємства, покращує зв'язок із замовниками, надає їм нову корисну інформацію, іншими словами, дозволяє подолати час і простір. Діяльність з використанням електронних мереж знімає деякі фізичні обмеження, оскільки Інтернет підтримує клієнтів 24 години в добу, сім днів на тиждень.

Рис. 2. Складові електронної комерції

Отже, комп'ютер і банк давно стали нероздільними поняттями. Вже давно жодний платіж не може бути здійснений без використання електронної пошти НБУ. Сьогодні Україна, незважаючи на наші економічні труднощі, має одну із самих розвинутих і ефективних платіжних систем у світі. Міжбанківські розрахунки були тільки початком. Та звітність, яку надають сьогодні банки і підприємства, робить неможливим "паперову" технологію. Але головне, що банківська комерція повинна діяти за принципом: усе для клієнта. Банк несе повну відповідальність за клієнта, забезпечує його прибуток. Оскільки банківська комерція направлена на підприємство в цілому, то прибутковість, одержання прибутку не може бути завданням тільки банку, а є загальною метою банку та клієнта. На практиці усе повинно бути в згоді: насамперед прибуток клієнта, а потім прибуток банку; вірно проте і те, що прибуток клієнта – це не єдина ціль, а основа для одержання банківського прибутку. Забезпечуючи прибуток клієнту, банк реалізує і свій власний інтерес.

Партнерські відношення комерційного банку з клієнтами базуються на принципі взаємної зацікавленості. Тільки в тому випадку, якщо банк і підприємство зацікавлені один у одному, можна розраховувати, що партнерські відношення між ними дійсно відбудуться.

Література

1. Рожнов В.С. Автоматизированные системы обработки экономической информации. – М.: Финансы и статистика, 1989. – 272 с.
2. Козье Д. Электронная коммерция: Пер. с англ. – М.: Издательско-торговый дом "Русская Редакция", 1999. – 288 с.
3. Усоскин В.М. Современный коммерческий банк. Управление и операции. – М.: ИПЦ "Вазар-Ферро", 1994.

Рекомендовано до публікації д.е.н.,
проф. Плаксієнком В.Я. 20.03.03

Надійшла до редакції
10.03.03